

Άνοιγμα κλειστών επαγγελμάτων (σύμφωνα με το τελευταίο πολυνομοσχέδιο)

9/5/2013

Έχουν γίνει σημαντικά βήματα στο άνοιγμα των κλειστών επαγγελμάτων. Ειδικότερα,

Η εκπαίδευση των **τουριστικών ξεναγών** μέσω ταχύρυθμων προγραμμάτων μπορεί πλέον να παρέχεται από διάφορους φορείς, όπως πανεπιστήμια αλλά και κέντρα δια βίου μάθησης. Ήδη, αυτό το καλοκαίρι το Ιόνιο Πανεπιστήμιο θα προσφέρει για πρώτη φορά τέτοια εκπαίδευση.

Ανοίχτηκε το επάγγελμα των **ορκωτών εκτιμητών**. Καταργήθηκε το κλειστό σώμα των ορκωτών εκτιμητών, για την είσοδο στο οποίο υπήρχαν διάφοροι περιορισμοί. Ήδη δρομολογείται η διαδικασία των επόμενων εξετάσεων.

Ανοίχτηκε το επάγγελμα των **αναλογιστών, με τροποποίηση των όρων διενέργειας των εξετάσεων**, σύμφωνα με την αντίστοιχη γνωμοδότηση της Επιτροπής Ανταγωνισμού.

Ανοίχτηκε το επάγγελμα των **φορτοεκφορτωτών** (ξηράς και λιμένων).

Ός προς τις προνοιακές δομές (κέντρα για ηλικιωμένους, παιδιά και αναπήρους), έχουν αρθεί περιοριστικές προϋποθέσεις που υπήρχαν (π.χ. ύπαρξη ανώτατου αριθμού κλινών, παρουσία γιατρού εγγεγραμμένου στο σύλλογο της κέντρου κ.λ.π.).

Έχουν αρθεί ορισμένες προϋποθέσεις δημιουργίας **εγκαταστάσεων περάτωσης έψησης (Bake-off)**, ώστε πλέον η επιχείρηση αυτή μπορεί ασκηθεί ευκολότερα και με μικρότερο κόστος.

Η πρόσβαση στο **υπαίθριο εμπόριο και τις λαϊκές αγορές** έχει απλοποιηθεί, ενώ έχουν τροποποιηθεί οι όροι διατήρησης των σχετικών αδειών.

Έχει δοθεί η δυνατότητα ίδρυσης **κτηνιατρικής κλινικής** από οποιαδήποτε νομικά πρόσωπα, εφόσον η υπηρεσία προσφέρεται από κτηνίατρο.

Έχουν αρθεί περιορισμοί στο επάγγελμά του **αρχαιοπώλη**, όσον αφορά την απαιτούμενη προϋπηρεσία.

Επέρχονται απλοποιήσεις στα επαγγέλματα των **γεωτεχνικών**. Επίσης, **στην πώληση φυτοπροστατευτικών προϊόντων, λιπασμάτων και πολλαπλασιαστικού υλικού καθώς και στη σύσταση και λειτουργία οινολογικών εργαστηρίων**.

Έχουν αρθεί περιορισμοί στο επάγγελμα του **δικηγόρου**, με αντικατάσταση των ελάχιστων αμοιβών για υπηρεσίες τους από συμφωνία με τον πελάτη.

ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ

ΚΛΑΔΟΣ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΩΝ	
Κλιμάκια αμοιβής	Αλλαγή κλιμακίων σε ποσοστό που υπερβαίνει το 50% .
Αμοιβή σε ποσοστό 1% για αξία συναλλαγής μέχρι €380.000	Αμοιβή σε ποσοστό 1% για αξία συναλλαγής μέχρι €120.000
Πάγια δικαιώματα επί των δευτέρων φύλλων των πράξεων €6	Πάγια δικαιώματα επί των δευτέρων φύλλων των πράξεων €5
Πάγια δικαιώματα επί των αντιγράφων φύλλων των πράξεων €5 σε τέσσερα (4) ευρώ	Πάγια δικαιώματα επί των αντιγράφων φύλλων των πράξεων €4
ΚΛΑΔΟΣ ΤΑΞΙ	
Αγορά άδειας εκμετάλλευσης από αυτοκινητιστές που υποχρεωτικά κατείχαν δίπλωμα οδήγησης ταξί. Το κόστος διπλώματος ανερχόταν σε ποσό άνω των 1.000 ευρώ, ενώ η αγορά της άδειας κόστιζε 180.000 ευρώ και στην εφορία δηλώνονταν ποσό της τάξης των 1.000 -2000 ευρώ.	Η αγορά άδειας άνοιξε σε όλους, χωρίς την υποχρέωση κατοχής Διπλώματος. Η άδεια έπεσε στα 100.000 ευρώ και σήμερα πλέον ανέρχεται στο ποσό των 40.000 – 50.000 ευρώ
ΛΑΙΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ	
Οι άδειες πωλητών λαϊκών αγορών ήταν ισόβιες, περιορισμένου αριθμού, ελεύθερα μεταβιβάσιμες και κληρονομήσιμες.	Οι άδειες πωλητών λαϊκών αγορών είναι προσωποπαγείς και αμεταβίβαστες. Ανανεώνονται ανά τριετία με βάση συγκεκριμένες προϋποθέσεις.
ΚΛΑΔΟΣ ΑΝΑΛΟΓΙΣΤΩΝ	
Αδιαφάνεια στην πιστοποίηση, περιορισμένος αριθμός.	Διαφάνεια στην πιστοποίηση, άρση εμποδίων εισόδου στο επάγγελμα
ΚΛΑΔΟΣ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΜΕΝΩΝ ΕΚΤΙΜΗΤΩΝ	
Ελάχιστος αριθμός (11) με αποκλειστικές αρμοδιότητες	Κατάργηση του Σώματος Ορκωτών Εκτιμητών, πρόσβαση στο επάγγελμα μέσω εξετάσεων και εγγραφής στο μητρώο του Υπ.Οικονομικών.
ΦΟΡΤΟΕΚΦΟΡΤΩΤΕΣ	
Περιορισμένος αριθμός, αδιαφανείς διαδικασίες εισόδου στο επάγγελμα, υψηλό κόστος υπηρεσιών	Αναγγελία έναρξης επαγγέλματος και αυτοδίκαιη εγγραφή στο Μητρώο. Μείωση κόστους για τις επιχειρήσεις και για τον τελικό καταναλωτή.

Ν 3919/2011

ΠΡΟΟΔΟΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ

στατιστική απεικόνιση (ΜΑΡΤΙΟΣ 2011 –ΜΑΙΟΣ 2013)

ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ : 343

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ = 41

(Αναλυτικά : 14 επαγγέλματα στο πεδίο εφαρμογής του κεφαλαίου Α του ν3919/2011 και 26 επαγγέλματα στο πεδίο εφαρμογής του κεφαλαίου Β του ν.3919/2011)

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΡΥΘΜΙΖΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗ ΓΓ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ (Ν.3982/2011) : 56

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΜΕ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ Ν3919/2011 = 247

(Αναλυτικά : 189 επαγγέλματα για τα οποία έχει εκδοθεί εγκύκλιος / νομοθετική ρύθμιση – εκ των οποίων 187 στο κεφάλαιο Α και 2 στο κεφάλαιο Β του ν. 3919/2011, 21 ελεύθερα επαγγέλματα, 34 επαγγέλματα τα οποία έχει γίνει επαναφορά αδειοδότησης / περιορισμών έπειτα από θετική γνωμοδότηση από την Επιτροπή Ανταγωνισμού, 2 επαγγέλματα εξαιρούμενα από το πεδίο εφαρμογής του ν.3919/2011, 1 επάγγελμα για το οποίο εκδόθηκε ΠΔ εντός του 4μήνου από την έναρξη ισχύος του ν.3919/2011)

ΕΠΟΜΕΝΑ ΒΗΜΑΤΑ

Προχωράμε με σταθερά βήματα στην σταδιακή απελευθέρωση και των υπόλοιπων επαγγελμάτων μέσα στους επόμενους μήνες.

1. ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΑ

Το επόμενο στάδιο είναι η κωδικοποίηση από τα Υπουργεία εντός εξαμήνου, για όλες τις διατάξεις νόμων, κανονιστικές πράξεις και ερμηνευτικές εγκυκλίους αρμοδιότητάς τους, που έχουν καταργηθεί σύμφωνα με τον ν. 3919/11, όπως προβλέπεται στο τελευταίο πολυνομοσχέδιο.

Μέσω αυτής της κωδικοποίησης, θα μειωθεί η γραφειοκρατία και θα απλοποιηθούν οι συναλλαγές με τη Διοίκηση, αφού ο κάθε ενδιαφερόμενος, επαγγελματίας και εμπλεκόμενος φορέας θα γνωρίζει ανά πάσα στιγμή τους όρους και τις προϋποθέσεις άσκησης του επαγγέλματος που τον ενδιαφέρει.

2. ΝΕΑ ΜΕΛΕΤΗ ΚΕΠΕ

Η απελευθέρωση των κλειστών επαγγελμάτων είναι μια συνεχής διαδικασία που δεν εξαντλείται με την θέσπιση νομοθετικών διατάξεων. Απαιτείται συνεχής παρακολούθηση και αντιμετώπιση των όποιων στρεβλώσεων παρατηρούνται στην αγορά.

Προς αυτό το σκοπό, έχει ανατεθεί στο ΚΕΠΕ η **εκπόνηση νέας μελέτης, στοχευμένης σε 20 επαγγέλματα**, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται δικηγόροι, συμβολαιογράφοι, γιατροί, μηχανικοί, ορκωτοί λογιστές κ.α.

Η μελέτη θα εξετάσει κυρίως:

- το βαθμό απελευθέρωσής τους μετά τις πρόσφατες νομοθετικές ρυθμίσεις,
- τον αριθμό των νεοεισερχόμενων και
- τις μεταβολές στις τιμές για τον καταναλωτή.

Η μελέτη αναμένεται να ολοκληρωθεί και να παραδοθεί στο υπουργείο Οικονομικών τον Ιούλιο 2013.

Με βάση τα συμπεράσματα της μελέτης, θα δρομολογήσουμε τις απαραίτητες ρυθμίσεις.

3. ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Μια σημαντική πρωτοβουλία που σχεδιάζουμε είναι η καταγραφή και αξιολόγηση των λεγόμενων «**αποκλειστικών δραστηριοτήτων**» για τα νομοθετικώς ρυθμιζόμενα **επαγγέλματα** (δικηγόροι, αρχιτέκτονες/μηχανικοί, λογιστές/φοροτεχνικοί, οικονομολόγοι κ.α.).

Πρόκειται για μια σειρά από δραστηριότητες, που ασκούνται αποκλειστικά από παρόχους με συγκεκριμένα επαγγελματικά προσόντα.

Μόλις ολοκληρωθεί η καταγραφή και η αξιολόγησή τους, θα προχωρήσουμε, ανάλογα με τα αποτελέσματα, σε κατάργηση κάθε αδικαιολόγητης ή δυσανάλογης αποκλειστικότητας.

Η άρση περιορισμών αυτού του είδους, η οποία, να σημειωθεί, δεν έχει γίνει σε καμία άλλη ευρωπαϊκή χώρα, θα βοηθήσει περαιτέρω στη μείωση του κόστους των υπηρεσιών για τον χρήστη, στη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και την ενίσχυση του ανταγωνισμού στις αγορές.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 3919/2011:
«ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ,
ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΑΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΩΝ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΩΝ
ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ»

ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

ΑΘΗΝΑ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2012

ΣΥΝΟΨΗ

Τα κύρια συμπεράσματα και διαπιστώσεις της μελέτης συνοψίζονται ως εξής:

Πορεία εφαρμογής του Νόμου 3919/2011

- Η εφαρμογή του Νόμου 3919/2011: «Αρχή της επαγγελματικής ελευθερίας, κατάργηση αδικαιολόγητων περιορισμών στην πρόσβαση και άσκηση επαγγελμάτων», προϋπέθετε την προώθηση σειράς νομοθετημάτων, που είτε προβλέπονταν από το Νόμο άμεσα είτε θα προέκυπταν από τον έλεγχο της προϋπάρχουσας νομοθεσίας, με στόχο να αρθούν ασυνέπειες με τις ρυθμίσεις του Νόμου. Η διαδικασία αρχικά καθυστέρησε σημαντικά σε σχέση με την προβλεπόμενη τετράμηνη μεταβατική περίοδο, ωστόσο στη συνέχεια προχώρησε ικανοποιητικά και βρίσκεται σε διαδικασία ολοκλήρωσής της. Κατά συνέπεια η προσέγγιση των επιπτώσεων του Νόμου υφίσταται περιορισμούς καθώς δεν έχει καταστεί ακόμη δυνατή η οριστικοποίηση του πεδίου εφαρμογής του Νόμου, ο σαφής προσδιορισμός των επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων που επηρεάζονται από αυτόν και η έκταση των αλλαγών που προκύπτουν.

Είδη και μορφές των παρεμβάσεων στη λειτουργία των επαγγελμάτων

- Το καθεστώς αδειοδότησης που προβλεπόταν προ του Νόμου για την έναρξη ή τη λειτουργία πολλών επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων συχνά περιλάμβανε προϋποθέσεις που καθυστερούσαν τις διαδικασίες έναρξης λειτουργίας μιας επιχείρησης, επιβάρυναν τον επιχειρηματία με πρόσθετη δαπάνη, δεν προστάτευαν ικανοποιητικά τον καταναλωτή και επιβάρυναν τη λειτουργία του δημόσιου τομέα, εντείνοντας τη γραφειοκρατία.

- Η Ελλάδα κατατασσόταν μεταξύ των χωρών με υψηλό βαθμό παρεμβατικών ρυθμίσεων στην άσκηση πολλών επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων, οι οποίες δεν έχουν απαραίτητα σχέση με την προστασία των καταναλωτών και δημιουργούν στρεβλώσεις στη λειτουργία της αγοράς.

Κατάταξη των επαγγελμάτων

- Ο κατάλογος των επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων που καταρτίστηκε περιλαμβάνει τους σημαντικότερους περιορισμούς, απεικονίζει τα αποτελέσματα της αναλυτικής εργασίας που παρατίθεται στο Μέρος Β΄ της παρούσας μελέτης ανά επάγγελμα/οικονομική δραστηριότητα και τη μέχρι σήμερα πορεία εφαρμογής του Νόμου 3919/2011.

- Από το διευρυμένο ενδεικτικό κατάλογο του Υπουργείου Οικονομικών φαίνεται ότι για την πλειονότητα των επαγγελμάτων ίσχυε κάποια μορφή αδειοδοτικής

διαδικασίας, χωρίς όμως σημαντικές επιπτώσεις στην οικονομία, ενώ ένας μικρός αριθμός επαγγελματών και οικονομικών δραστηριοτήτων λειτουργεί με σημαντικούς περιορισμούς, η άρση των οποίων αναμένεται να επηρεάσει βασικά μεγέθη της οικονομίας.

Οικονομική βαρύτητα, εξελίξεις και επιδόσεις του τομέα των υπηρεσιών και επιμέρους επαγγελματών/οικονομικών δραστηριοτήτων

- Ο τομέας των υπηρεσιών αποτελεί το μεγαλύτερο τομέα της οικονομίας στην Ελλάδα, όπως και στις χώρες της ευρωζώνης, τόσο από την άποψη της απασχόλησης όσο και του εισοδήματος, ενώ στην αυξανόμενη ζήτηση των υπηρεσιών οφείλεται το μεγαλύτερο μέρος των νέων θέσεων εργασίας.

- Ο αυξημένος ρόλος των υπηρεσιών στις σύγχρονες οικονομίες συναρτάται με τις αλληλεξαρτήσεις των υπηρεσιών με τους υπόλοιπους παραγωγικούς τομείς, καθώς οι υπηρεσίες χρησιμοποιούνται από όλους τους τομείς και είναι απαραίτητες για τη λειτουργία όλων των επιχειρήσεων, προκειμένου να παράγουν και να είναι ανταγωνιστικές. Είναι παρούσες και ενσωματωμένες σε κάθε στάδιο της αλυσίδας της προστιθέμενης αξίας και συμβάλλουν σημαντικά στις επιδόσεις της υπόλοιπης οικονομίας.

- Η αύξηση του τομέα των υπηρεσιών εν μέρει οφείλεται στην εξωτερική ανάθεση πολλών υπηρεσιών που στο παρελθόν παράγονταν ενδοεπιχειρησιακά. Επιπρόσθετα, στην ισχυρή παρουσία των υπηρεσιών συνέβαλαν η απελευθέρωση των αγορών, η αύξηση της παγκοσμιοποίησης πολλών υπηρεσιών και η αυξανόμενη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας, η οποία συνεπάγεται μετακίνηση από την παροχή υπηρεσιών εντός του νοικοκυριού σε υπηρεσίες που παρέχονται στην αγορά.

- Εξετάζοντας την πορεία της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας κατά την περίοδο 2000-2011, παρατηρείται μείωση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στους περισσότερους οικονομικούς κλάδους μετά το 2008 ή το 2009 ή νωρίτερα (κατασκευές) με εξαίρεση τη γεωργία. Αντίστοιχες είναι και οι εξελίξεις στην απασχόληση.

- Το σύνολο σχεδόν των κλάδων των υπηρεσιών παρουσιάζει μείωση του κύκλου εργασιών το 2009 και το 2010 ή μόνο το 2010 (υπηρεσίες δραστηριοτήτων επεξεργασίας δεδομένων και δραστηριοτήτων παροχής πληροφόρησης), με εξαίρεση τις υπηρεσίες καθαρισμού και παροχής προστασίας που παρουσιάζουν αύξηση και τα δύο έτη και τις υπηρεσίες νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων που παρουσιάζουν αύξηση μόνο το 2010. Σε σχέση με τη μεταποίηση οι επιπτώσεις της κρίσης στις υπηρεσίες είναι πιο μέτριες, ωστόσο αλληλεξαρτήσεις και

πολλαπλασιαστές επηρεάζουν την τελική ζήτηση και οι επιπτώσεις της κρίσης είναι πιθανόν να εξαπλωθούν σε όλη την οικονομία.

- Οι προαναφερθείσες εξελίξεις καθιστούν επιτακτικότερη την ανάγκη λήψης μέτρων είτε για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης σε τομείς που πλήττονται περισσότερο από αυτήν είτε για την καλύτερη λειτουργία των αγορών.

- Η παραγωγικότητα εργασίας, το μέσο κόστος ανά απασχολούμενο και οι επενδύσεις ανά απασχολούμενο του τομέα των επαγγελματικών υπηρεσιών στη χώρα μας είναι χαμηλότερα από το μέσο όρο των χωρών της Ε.Ε.

- Σύμφωνα με το δείκτη καινοτομίας η Ελλάδα είναι μια σχετικά χαμηλής έντασης καινοτομίας χώρα, οι υπηρεσίες είναι περισσότερο καινοτόμες σε σχέση με το παρελθόν, ωστόσο υστερούν σε σχέση με τη μεταποίηση με κάποιες εξαιρέσεις. Η διάρθρωση της ελληνικής οικονομίας (εξειδίκευση σε λιγότερο προηγμένους τεχνολογικά τομείς και επικράτηση των πολύ μικρών έως μικρών οικογενειακών επιχειρήσεων) δεν ευνοεί την έντονη δραστηριότητα Έρευνας και Ανάπτυξης (E&A). Οι επενδύσεις σε E&A είναι από τις χαμηλότερες στην Ε.Ε., ενώ η ικανότητα καινοτομίας της ελληνικής οικονομίας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την εισαγόμενη τεχνολογία και τεχνογνωσία, την καινοτομική οργάνωση και εμπορία και όχι τόσο την παραγωγή και αξιοποίηση νέας γνώσης. Η καινοτομία στις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών είναι περισσότερο προσανατολισμένη σε οργανωτικές αλλαγές, σε σχέση με την ανάπτυξη νέων προϊόντων και διαδικασιών, και συνδέεται με τη διάδοση καλών πρακτικών και τη διάχυση της γνώσης.

- Η Ελλάδα κατατάσσεται σε χαμηλή θέση σε σχέση με τους δείκτες ανταγωνιστικότητας που μετρώνται από διάφορους οργανισμούς (IMD, WEF) και η θέση της με όλες τις προσεγγίσεις εμφανίζεται δυσμενής. Μικρή βελτίωση παρουσιάζεται στην κατάταξη της Παγκόσμιας Τράπεζας (Doing Business), που εν μέρει αποδίδεται και στις μειώσεις των αμοιβών συγκεκριμένων επαγγελματιών (συμβολαιογράφων, δικηγόρων). Αντίστοιχα, στην έκθεση για την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, σημειώνεται ότι το πρόβλημα της επιχειρηματικότητας δεν είναι τόσο ποσοτικό όσο ποιοτικό, καθώς οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν πλήθος εμποδίων, τα οποία αποτελούν μακροχρόνιες παθογένειες της ελληνικής οικονομίας.

- Κατά την περίοδο 2004-2010 τα επαγγέλματα με ρυθμίσεις, οι οποίες εξασφαλίζουν κάποιες ελάχιστες αμοιβές ή κάποια μορφή προστασίας, αύξησαν την απασχόλησή τους περισσότερο συγκριτικά με τα αποκαλούμενα μη ρυθμιζόμενα επαγγέλματα.

- Οι δείκτες για τη μέτρηση του ανταγωνισμού, που έχουν υπολογισθεί από διάφορους οργανισμούς (Ε.Ε., ΟΟΣΑ) ή από σχετικές μελέτες (προσαυξήσεις τιμών,

περιθώρια κέρδους, βαθμός ρύθμισης, ελευθερία εμπορίου, δομή της αγοράς) κατά την τελευταία δεκαετία, δείχνουν ότι η Ελλάδα κατατάσσεται μεταξύ των χωρών που παρουσιάζουν σημαντικά προβλήματα ανταγωνισμού, παρά τις βελτιώσεις που έχουν σημειωθεί κατά τα τελευταία χρόνια.

- Η Ελλάδα, όπως και οι άλλες ευρωπαϊκές χώρες του νότου, χαρακτηρίζεται από περισσότερο παραδοσιακή παραγωγική οργάνωση του τομέα των υπηρεσιών, με κεντρικό ρόλο των μικρών επιχειρήσεων και των αυτοαπασχολούμενων. Η οργάνωση της παραγωγικής διαδικασίας με την κυριαρχία μικρών επιχειρήσεων μπορεί να συνεπάγεται χαμηλό ρυθμό υιοθέτησης πιο εξελιγμένων πρακτικών παραγωγής και τεχνολογικών αλλαγών.

- Η συμμετοχή των δαπανών για υπηρεσίες στο Γενικό Δείκτη Τιμών Καταναλωτή ανέρχεται στο 39,6% περίπου με βάση την Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών του 2008/09 και είναι αυξημένη κατά 4,8 εκατοστιαίες μονάδες ή κατά 13,9% σε σχέση με το 1998/99.

- Το επάγγελμα του δικηγόρου συγκαταλέγεται ανάμεσα στα επαγγέλματα υπηρεσιών με τον υψηλότερο βαθμό ρυθμιστικής παρέμβασης. Στην Ελλάδα, παρατηρείται αύξηση στον αριθμό των δικηγόρων τα τελευταία χρόνια, η οποία συνοδεύεται και από ανάλογη αύξηση στον αριθμό των εγγεγραμμένων υποθέσεων ιδιωτικού δικαίου. Αξίζει να σημειωθεί ότι από τον Δεκέμβριο του 2011 καταγράφεται σταδιακή μείωση του δείκτη τιμών καταναλωτή για τις νομικές υπηρεσίες, η οποία μπορεί να οφείλεται εν μέρει στην απελευθέρωση του επαγγέλματος.

- Το επάγγελμα του συμβολαιογράφου λατινικού τύπου καταγράφει τους υψηλότερους δείκτες ρυθμιστικών παρεμβάσεων εισόδου και συμπεριφοράς για την πλειονότητα των χωρών της Ε.Ε. Στην Ελλάδα εμφανίζει πληρότητα ως προς τον αριθμό και κατέχει την πρώτη θέση ως προς την αναλογία συμβολαιογράφων ανά κάτοικο. Παρόλα αυτά, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αύξηση στον αριθμό των διορισμένων συμβολαιογράφων, η οποία όμως συνοδεύεται από σημαντική συρρίκνωση στον όγκο των συναφθεισών συμβολαιογραφικών πράξεων. Οι αμοιβές των συμβολαιογράφων καθορίζονται σε υψηλότερα επίπεδα συγκριτικά με άλλες χώρες της Ε.Ε. Η μείωση στα ποσοστά των αναλογικών αμοιβών, μετά την εφαρμογή του νόμου, δεν φαίνεται να επηρεάζει το μεγαλύτερο όγκο των συναλλαγών, περιορίζοντας τα οφέλη για τους καταναλωτές.

- Τα επαγγέλματα/δραστηριότητες υγείας παρουσιάζουν πληθώρα περιορισμών εισόδου και συμπεριφοράς, μερικοί εκ των οποίων θεωρούνται αναγκαίοι λόγω της ιδιαιτερότητας του κλάδου και της διαφύλαξης του δημοσίου συμφέροντος. Από το 2011 και μετά παρατηρείται μείωση στο δείκτη τιμών καταναλωτή αλλά και στις

δαπάνες των νοικοκυριών για όλες τις υποομάδες του κλάδου, με εξαίρεση τις ιδιωτικές κλινικές, η οποία οφείλεται κυρίως στην άσκηση φαρμακευτικής πολιτικής λόγω του Μνημονίου και στον περιορισμό των ιατρικών επισκέψεων λόγω της συρρίκνωσης αμοιβών και συντάξεων και δευτερευόντως στην απελευθέρωση της παροχής των υπηρεσιών.

- Τα τελευταία χρόνια, καταγράφεται μια δραματική συρρίκνωση της οικοδομικής δραστηριότητας. Οι νέες οικοδομικές άδειες έχουν φτάσει σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα, ενώ από το 2007 και μετά παρουσιάζεται μέση ετήσια μείωση στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του κλάδου της τάξης του 10%. Η συμμετοχή του κλάδου στο σύνολο της προστιθέμενης αξίας ανέρχεται στο 4,5% το 2011. Την τριετία 2008-2011 χάθηκαν πάνω από 130 χιλιάδες θέσεις εργασίας από τον κατασκευαστικό κλάδο ενώ το κόστος εργασίας στον κλάδο των κατασκευών, έχει αρχίσει να μειώνεται από το 2009.

- Από την καταγραφή των βασικότερων περιορισμών στη λειτουργία των επαγγελματιών του αρχιτέκτονα και του μηχανικού φαίνεται ότι η Ελλάδα σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης είναι ανάμεσα στις χώρες με τους περισσότερους περιορισμούς, κυρίως όσον αφορά στις διαδικασίες αδειοδότησης και στην ύπαρξη καθορισμένων ή ελάχιστων αμοιβών. Βρίσκεται στο μέσο της κλίμακας, όσον αφορά στους περιορισμούς στα προσόντα εκπαίδευσης που απαιτούνται για την άσκηση του επαγγέλματος, ενώ δεν ισχύουν περιορισμοί διαφήμισης ή περιορισμοί στη μορφή των επιχειρήσεων και στο είδος της επαγγελματικής συνεργασίας.

- Ο Ν. 3919/2011 επηρεάζει μόνο συγκεκριμένες υπηρεσίες και επαγγέλματα του κλάδου των μεταφορών, όπως π.χ. τις υπηρεσίες εκμίσθωσης αυτοκινήτων ή τα τεχνικά επαγγέλματα επισκευής αυτοκινήτων, ενώ σημαντικοί τομείς και δραστηριότητες του τομέα δεν εμπίπτουν στις διατάξεις του Νόμου.

- Ο κλάδος της ιδιωτικής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης απορροφά διαχρονικά το 6% του μαθητικού πληθυσμού και απασχολεί το 5% των διδασκόντων. Η συμμετοχή του κλάδου στο ΓΔΤΚ διαμορφώνεται για το 2012 σε 4,67% για τα ιδιωτικά σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και σε 3,05% για τα δίδακτρα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Οι ρυθμίσεις του κλάδου της εκπαίδευσης περιορίζονται κυρίως στην ύπαρξη συγκεκριμένων εκπαιδευτικών προσόντων και κατάλληλων υποδομών και είναι θεσπισμένες με γνώμονα την παροχή καλύτερων υπηρεσιών προς τους μαθητές και κατ' επέκταση σε ολόκληρη την κοινωνία. Ενδεχόμενη πλήρης απελευθέρωση των αντίστοιχων επαγγελματιών και άρση όλων των περιορισμών θα έχει μάλλον μικρή έως μηδαμινή επίπτωση τόσο στις τιμές όσο και στην απασχόληση και τον ανταγωνισμό.

- Ο αριθμός των φροντιστηρίων και των κέντρων ξένων γλωσσών φαίνεται να συρρικνώνεται τα τελευταία χρόνια προκειμένου να προσαρμοστεί στη μειωμένη ζήτηση (μείωση μαθητών). Η μείωση αυτή συνοδεύεται και από αντίστοιχη προσαρμογή προς τα κάτω και στις τιμές, οι οποίες για μεν τα φροντιστήρια αποτελούν το 10,73% του γενικού δείκτη ενώ για τις ξένες γλώσσες το 8,80%. Είναι σαφές ότι ο μεγάλος αριθμός φροντιστηρίων και ΚΕΓ σε συνδυασμό με το μικρό κόστος εισόδου στην αγορά δεν φαίνεται να δημιουργούν πρόβλημα ανταγωνισμού. Ενδεχόμενη πλήρης απελευθέρωση δε φαίνεται να επηρεάσει ούτε τις τιμές ούτε την απασχόληση στα συγκεκριμένα επαγγέλματα, τα οποία φαίνεται να προσαρμόζονται σχετικά γρήγορα στις μεταβαλλόμενες συνθήκες.

Αναμενόμενες επιπτώσεις

- Η αξιολόγηση των συνθηκών ανταγωνισμού, όπως προκύπτει από την εφαρμογή του «Οδηγού αξιολόγησης συνθηκών ανταγωνισμού» του ΟΟΣΑ κατέδειξε την ύπαρξη αδυναμιών στον ανταγωνισμό.

- Σε ότι αφορά τους δικηγόρους και τις δικηγορικές εταιρείες, η πιστή εφαρμογή των Ν.3919/2011 και Ν. 4093/2012 θεωρείται ότι θα συμβάλλει θετικά στην απελευθέρωση του επαγγέλματος και θα βελτιώσει τις συνθήκες του με άμεσο αντίκτυπο στην οικονομία της χώρας μας. Συνεχίζουν όμως να υφίστανται περιορισμοί, όπως γεωγραφικοί και η πλήρης άρση των αποκλειστικών δικαιωμάτων των δικηγόρων. Η άρση των περιορισμών αυτών δύναται να βελτιώσει τον ανταγωνισμό αλλά και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

- Το επάγγελμα του συμβολαιογράφου παρουσιάζει ιδιαιτερότητες ως προς την άρση των περιορισμών λειτουργίας του συγκριτικά με τα άλλα επαγγέλματα λόγω του δημόσιου χαρακτήρα του και της σημαντικότητας των συναλλαγών του είτε από νομικής είτε από οικονομικής άποψης. Η πλήρης εφαρμογή του Νόμου εξορθολογίζει την αναλογική αμοιβή των συμβολαιογράφων και μειώνει το κόστος των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους πολίτες. Οι αμοιβές μειώνονται ακόμη περισσότερο με την μερική άρση της υποχρεωτικής παράστασης των δικηγόρων στις μεταβιβάσεις ακινήτων, μετά τη θέσπιση του Νόμου 4093/2012, ενισχύοντας τον ελεύθερο ανταγωνισμό.

- Δεδομένου ότι η χρήση των υπηρεσιών του νόμιμου ελεγκτή είναι υποχρεωτική από το νόμο για μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων, βελτίωση των συνθηκών ανταγωνισμού μεταξύ των νόμιμων ελεγκτών θα έχει πολλαπλασιαστικά θετικά αποτελέσματα σε κλάδους, όπου η χρήση των υπηρεσιών τους αποτελεί εισροή για την παραγωγική διαδικασία. Ο Ν. 3919/2011, καταργώντας τις ελάχιστες αμοιβές των νόμιμων ελεγκτών και επιτρέποντας την ελεύθερη διαπραγμάτευσή τους, προωθεί τον ανταγωνισμό μεταξύ των ελεγκτών. Η θέσπιση όμως ελάχιστων ωρών για τον κάθε

έλεγχο αποδυναμώνει την αξία της κατάργησης ελάχιστων αμοιβών, αφού οι ώρες εργασίας είναι στενά συνυφασμένες με τη συνολική αμοιβή. Επιπλέον, ο καθορισμός ανώτατου ορίου εργασίας κατ' έτος μειώνει την αρχή της αποτελεσματικότητας, αφού δεν επιτρέπει τον ανταγωνισμό μεταξύ ελεγκτών. Κατάργηση των δύο αυτών περιορισμών φαίνεται ότι μάλλον θα συντελέσει θετικά στον ανταγωνισμό μεταξύ νομίμων ελεγκτών και πιθανόν να οδηγήσει σε μείωση των τιμών που καλούνται να πληρώνουν οι ελεγχόμενες εταιρείες.

- Αναφορικά με τους μηχανικούς, η εφαρμογή του Ν. 3919/2011 θα επιφέρει θετικά αποτελέσματα στην απελευθέρωση του επαγγέλματος. Η εφαρμογή των νέων ρυθμίσεων, αναμένεται να οδηγήσει στην αύξηση του ανταγωνισμού μεταξύ των μηχανικών, διατηρώντας, ωστόσο, τις προϋποθέσεις αδειοδότησης. Η κατάργηση των ελάχιστων αμοιβών μπορεί να δημιουργήσει ένα πλαίσιο ανταγωνιστικής λειτουργίας για το εν λόγω επάγγελμα, επιφέροντας μείωση στις τιμές και πιθανώς, καλύτερες παρεχόμενες υπηρεσίες λόγω του αυξημένου κινήτρου των επαγγελματιών να γίνουν πιο αποδοτικοί.

- Η εφαρμογή του Ν. 3919/2011 αναμένεται να άρει τους διοικητικούς και γεωγραφικούς περιορισμούς που υφίστανται στο επάγγελμα των φορτοεκφορτωτών, ενισχύοντας την αρχή της επαγγελματικής ελευθερίας και διευκολύνοντας την πρόσβαση και άσκηση του επαγγέλματος. Επιπρόσθετα, η πλήρης εφαρμογή του Νόμου αναμένεται να καταργήσει καταχρηστικές πρακτικές και οιονεί μονοπωλιακές συμπεριφορές οδηγώντας σε μείωση των τιμών και ελάφρυνση του κόστους των προϊόντων, επιφέροντας πιθανώς και αύξηση στον κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων που κάνουν χρήση των φορτοεκφορτωτικών εργασιών.

- Αν και οι διαδικασίες για την εφαρμογή του Νόμου δεν έχουν ολοκληρωθεί πλήρως, με αποτέλεσμα να μην είναι εφικτός ο υπολογισμός του τελικού δείκτη ρύθμισης για κάποια από τα εξεταζόμενα επαγγέλματα, η συνολική εικόνα που διαμορφώνεται είναι ότι στην πλειονότητα των επαγγελμάτων/οικονομικών δραστηριοτήτων οι δείκτες μειώθηκαν σημαντικά, υποδηλώνοντας αξιόλογες μεταβολές στο καθεστώς ρύθμισης προς την κατεύθυνση της κατάργησης περιορισμών, ενώ η ολοκλήρωση των διαδικασιών εφαρμογής του αναμένεται να βελτιώσει περαιτέρω τη συνολική εικόνα.

- Όσον αφορά την ένταση των ρυθμίσεων προ της εφαρμογής του Νόμου, οι σχετικοί δείκτες καταδεικνύουν την ύπαρξη σημαντικών εμποδίων στον ανταγωνισμό, τα οποία συναρτώνται σε μεγαλύτερο βαθμό με περιορισμούς στην είσοδο και σε μικρότερο με περιορισμούς στη συμπεριφορά. Στα επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες με τους μεγαλύτερους βαθμούς ρύθμισης συγκαταλέγονται επιστημονικά επαγγέλματα όπως οι συμβολαιογράφοι, οι δικηγόροι

και οι δικηγορικές εταιρείες, οι μηχανικοί, οι εταιρείες μηχανικών και οι ενεργειακοί επιθεωρητές, οι νόμιμοι ελεγκτές και οι ορκωτοί εκτιμητές, αρκετά επαγγέλματα και υπηρεσίες του κλάδου της υγείας, αλλά και ορισμένα άλλα επαγγέλματα, όπως του εκτελωνιστή, του οδηγού ταξί, του εφημεριδοπώλη και του φορτοεκφορτωτή.

- Με την εφαρμογή του Νόμου, οι παρατηρούμενες μειώσεις στο γενικό δείκτη ρύθμισης για τα περισσότερα επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες αποδίδονται κυρίως στη μείωση του δείκτη εισόδου και λιγότερο στην υποχώρηση του δείκτη συμπεριφοράς. Εξάιρεση αποτελεί η μηδενική μεταβολή του δείκτη ρυθμίσεων εισόδου στις περιπτώσεις των μηχανικών, των εταιρειών μηχανικών και ορισμένων υπηρεσιών υγείας.

- Τα περισσότερα επαγγέλματα που διατήρησαν σχετικά υψηλούς δείκτες ρύθμισης εντοπίζονται σε κλάδους όπου, λόγω της απαιτούμενης επιστημονικής εξειδίκευσης και της ιδιαίτερης φύσης των παρεχόμενων υπηρεσιών (νομικά επαγγέλματα, υπηρεσίες μηχανικών, ιατρικά επαγγέλματα και υπηρεσίες), δικαιολογείται κάποιος βαθμός περιοριστικών ρυθμίσεων. Ωστόσο, σε περιορισμένο αριθμό άλλων επαγγελμάτων η διατήρηση υψηλών δεικτών ρύθμισης δεν συνάδει με τη φύση των συγκεκριμένων επαγγελμάτων.

- Η συνολική απασχόληση, δεδομένης και της τρέχουσας οικονομικής κρίσης, μάλλον θα παρουσιάσει περαιτέρω μείωση πριν να αρχίσει να αυξάνεται και αυτό θα συμβεί ανεξάρτητα από θεσμικές παρεμβάσεις στην απελευθέρωση των λεγόμενων «κλειστών» επαγγελμάτων.

- Η απελευθέρωση των επαγγελμάτων μπορεί να αυξήσει την απασχόληση σε ένα συγκεκριμένο επάγγελμα αλλά όχι απαραίτητα και τη συνολική απασχόληση, οδηγώντας βραχυχρόνια κυρίως σε μια αναδιάρθρωση της απασχόλησης, παρά σε μεγάλες αυξήσεις της συνολικής απασχόλησης.

- Η πλήρης ή μερική κατάργηση θεσμοθετημένης υπερπροστασίας συγκεκριμένων επαγγελματικών ομάδων εις βάρος των χρηστών των υπηρεσιών τους θα μπορούσε ενδεχομένως να μειώσει το κόστος συγκεκριμένων υπηρεσιών και να προσελκύσει επενδύσεις, οι οποίες θα συντελούσαν σε αύξηση της συνολικής απασχόλησης.

- Η μείωση των περιορισμών στη λειτουργία των αγορών που αναμένεται να προκύψει από την εφαρμογή του Νόμου φαίνεται να οδηγεί σε αύξηση του ανταγωνισμού, ο οποίος θεωρείται σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει τόσο την παραγωγικότητα όσο και τις εξελίξεις στις τιμές.

- Οι μεγάλες επιχειρήσεις ίσως αντιμετωπίζουν με μεγαλύτερη ευχέρεια τα εμπόδια που υπάρχουν στις αγορές του τομέα των υπηρεσιών γενικότερα ή

συγκεκριμένων επαγγελματιών, αλλά οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, που αποτελούν και τη συντριπτική πλειονότητα, φαίνεται να συναντούν δυσχέρειες και να είναι περισσότερο ευάλωτες, κάτι που ισχύει επίσης και για τους ιδιώτες καταναλωτές ή τα νοικοκυριά.

- Η αποτύπωση της επίπτωσης της εφαρμογής του Νόμου 3919/2011 στο Γενικό Δείκτη Τιμών Καταναλωτή δυσχεραίνεται καθώς δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί η εφαρμογή του Νόμου και επομένως δεν υπάρχουν στοιχεία για τις τιμές μετά την εφαρμογή του Νόμου για όλα τα επαγγέλματα/οικονομικές δραστηριότητες, στο βαθμό που αυτές απεικονίζονται σαφώς ως διακεκριμένες κατηγορίες που συμμετέχουν στη διαμόρφωση του δείκτη. Ταυτόχρονα, η ύφεση που παρατηρείται στην ελληνική οικονομία και η μείωση της ζήτησης για συγκεκριμένες υπηρεσίες έχει ήδη συμπιέσει τις τιμές και κατά συνέπεια δεν είναι δυνατό να διαχωριστούν οι επιπτώσεις στις τιμές που αποδίδονται στους παράγοντες αυτούς ή στις αλλαγές που προέρχονται από την εφαρμογή του νόμου.

- Εξετάζοντας τις ετήσιες μεταβολές και την επίπτωση των υπηρεσιών που συμμετέχουν στη διαμόρφωση του Γ.Δ.Τ.Κ. κατά την περίοδο 2000-2011, τις μεταβολές μεταξύ Ιουλίου 2011 (προβλεπόμενη έναρξη εφαρμογής του Νόμου) και 2012 και τις μηνιαίες μεταβολές του 2011 και του πρώτου οκταμήνου του 2012 υπάρχουν ενδείξεις, για αυξανόμενη αρνητική επίπτωση των υπηρεσιών υγείας και εκπαίδευσης και των επικοινωνιών. Αντίστοιχες εξελίξεις καταγράφονται σε πολλές από τις επιμέρους κατηγορίες υπηρεσιών που εντάσσονται στις άλλες ομάδες αγαθών και υπηρεσιών.

- Η προβλεπόμενη από το Νόμο 3919/2011 διαδικασία αναγγελίας έναρξης της επαγγελματικής δραστηριότητας και η δυνατότητα έναρξης της άσκησης του επαγγέλματος εντός τριμήνου από την υποβολή των απαραίτητων δικαιολογητικών στους αρμόδιους φορείς (οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα να απαγορεύσουν την άσκηση σε περίπτωση μη τήρησης των νόμιμων προϋποθέσεων), στο βαθμό που οργανωθεί σωστά μπορεί να λειτουργήσει ικανοποιητικά στην επίτευξη των διαδικασιών έναρξης και στη μείωση του αντίστοιχου κόστους για τους επαγγελματίες, ενώ αναμένεται να μειώσει τη γραφειοκρατία, να βελτιώσει την αποτελεσματικότητα των εμπλεκόμενων δημόσιων υπηρεσιών και να αποδεσμεύσει πόρους από τη δημόσια διοίκηση.

- Η έκταση της αναμενόμενης πτώσης των τιμών των υπηρεσιών ως αποτέλεσμα της εφαρμογής του Νόμου δεν είναι εύκολο να υπολογισθεί καθώς: (α) δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί η διαδικασία των εξαιρέσεων και επομένως δεν είναι απολύτως σαφές για ποιες κατηγορίες επαγγελματιών αναμένεται να προκύψουν αλλαγές στην άσκηση των επαγγελματιών τους και επομένως πιθανές αλλαγές στις τιμές, (β) δεν

έχουν πάρει ακόμα οριστική μορφή τα νομοθετήματα που ορίζουν αλλαγές στην τιμολόγηση των υπηρεσιών συγκεκριμένων επαγγελμάτων και (γ) η ελληνική οικονομία εξακολουθεί να βρίσκεται σε κατάσταση ύφεσης.

- Οι εκτιμήσεις δείχνουν ότι τα πιθανά οφέλη από την προβλεπόμενη άρση των περιορισμών στη λειτουργία των επαγγελμάτων ως ποσοστό στο εθνικό εισόδημα κυμαίνονται μεταξύ 0,4% και 2,1%, ανάλογα με τις υποθέσεις που έγιναν για το αναμενόμενο επίπεδο μείωσης των τιμών.

EXECUTIVE SUMMARY

The impact of the implementation of Law 3919/2011 “on the principle of freedom of profession, repeal of unwarranted restrictions on access to and the pursuit of professions”

The main conclusions of the study are as follows:

The implementation of Law 3919/2011

- The implementation of Law 3919/2011 “on the principle of freedom of profession, repeal of unwarranted restrictions on access to and the pursuit of professions” presupposed the promotion of a series of statutes which were either directly anticipated by the Law or would arise from the examination of the pre-existing legislation, aiming at the withdrawal of any inconsistencies with the Law. The process was delayed considerably beyond the four-month transition period provided, but subsequently progressed significantly and is now in the process of completion. Due to the delays, the assessment of the impact of the Law is subject to restrictions, as there is still no final picture of the relevant field of implementation, the professions/activities affected by the Law and the scale of the changes brought about by the Law.

Forms of interventions/restrictions in the functioning of professions

- The licensing regime applicable prior to the Law often included requirements which delayed the procedures of setting up a new firm, placed an extra cost to the entrepreneur, did not adequately protect consumers and decreased the efficiency of public services via bureaucracy.
- Prior to the Law, Greece stood among the countries with a high degree of regulation in the conduct of many professions/economic activities. This regulatory framework was not necessarily connected with consumer protection, causing distortions in the functioning of the market.

List of professions

- The list constructed with reference to professions/economic activities facing major restrictions, illustrates results from the detailed analysis conducted in part B of the current study, with respect to the process of implementation of the Law 3919/2011 so far per individual profession/economic activity.
- From the extensive indicative list of the Ministry of Finance, it seems that for the majority of professions there was some form of licensing procedure in place, without,

however, significant effects on the economy. On the other hand, a small number of professions and economic activities functioned under stronger restrictions, the repeal of which is expected to influence fundamental economic variables.

Economic importance, developments and performance of the service sector and individual professions/activities

- Similarly to other Euro-zone economies, services in the Greek economy constitute the largest productive sector, both with respect to employment and income. Furthermore, in Greece, the rising demand for services has been the major source of new job vacancies.

- The increased role of services in modern economies is closely associated with the interdependencies between services and other productive sectors, as services are an input in all sectors and are necessary for all firms' production and competitiveness. Services are also present and incorporated in every stage of the value added chain and contribute significantly to the whole economy's performance.

- The expansion of the services sector has been to some degree a result of the outsourcing of many services which were previously produced in-house. In addition, the strong presence of many services was supported by market liberalisation, increased globalization and the increasing participation of women in the labour market, the latter implying a move from services produced in-house to services supplied by the market.

- Examining the course of gross value added during the period 2000-2011, a reduction in this value in most economic sectors is observed after 2008 or 2009 or earlier (construction) - with the exception of agriculture. Similar developments are also recorded with regard to employment.

- Turnover for the majority of the services sectors either decreased in both 2009 and 2010 or only in 2010 (data processing service activities and information service activities), with the exception of cleaning services and security and investigation activities, the turnover of which increased during both years, and the legal and accounting consultancy activities, the turnover of which increased only in 2010. Compared to the manufacturing sector, the impact of the financial crisis on the services sector is less severe. However, inter relations and multiplier effects affect final demand and the consequences of the crisis may expand to other sectors of the economy.

- The aforementioned developments render imperative the need for taking measures, either against the adverse consequences of the current economic crisis,

especially in sectors that are highly affected by the economic downturn, or for the improvement of market functioning.

- Labour productivity, the average cost per employee and investment per employee in the Greek professional services sector are below the corresponding averages of EU countries.

- Based on the innovation index, Greece is considered as a relatively low innovation country. Services are more innovative compared to the past, though, with few exceptions, they are inferior to the manufacturing sector. The structure of the Greek economy (specialisation on less technologically developed sectors and the dominance of the very small and small family businesses) does not favour an intensive activity of Research and Development (R&D). Investments in R&D are the lowest in the EU, while the innovation capability of the Greek economy depends largely on imported technology and know-how, and innovative organising and marketing, and less on the production and utilization of new technology. Innovation in the services is clearly more oriented towards organizational changes, and not towards the development of new products and procedures, linked with the distribution of good practices and knowledge.

- Competitiveness indices, calculated by various organizations (IMD, WEF) rank Greece very low and its position, regardless of the adopted methodology, is unfavourable. A small improvement is observed in the ranking of the World Bank (Doing Business) which is partially a result of the decrease in the fee of certain professionals (notaries, lawyers). Correspondingly in the Greek Report on Entrepreneurship, it is noted that the problem of business dexterity is more qualitative than quantitative, as enterprises face numerous obstacles, which constitute long-term diseases of the Greek economy.

- During the period 2004-2010 employment in the regulated professions guaranteeing a minimum level of revenue or some form of protection increased more in comparison to the non-regulated occupations.

- Competition indices (price increments, profit margins, regulation degree, trade freedom, market structure), which have been calculated by various organizations (EU, OECD) or in relevant studies during the last decade, show that Greece ranks among the countries that face significant competition problems, despite the improvements that took place over the past few years.

- Greece, like the rest South European countries, is characterized by a more traditional organization of the services sector, with small firms and self-employment playing a central role. This organisational form of production, with the dominant role

of small firms, may lead to a lower adoption rate of advanced production techniques and technological changes.

- Expenditure for services comprises 39.6% of the Consumer Price Index (CPI) on the basis of the 2008/09 Household Budget Survey, representing an increase of 4.8 percentage points or 13.9% compared to 1998/99.

- The profession of lawyers is among the most highly regulated service professions. In Greece, an increase in the number of lawyers has been observed during recent years, accompanied by a corresponding increase in the number of private law cases. Since December 2011, a gradual reduction in the consumer price index for legal services has been recorded. This is partly due to the liberalisation of the profession.

- In most EU countries, the notary profession records the highest indices of regulation among professions with respect to both entry and conduct. In Greece, the notary profession is saturated, with the country ranking first as to the relevant per capita ratio of professionals. Despite that, an increase in the number of appointed notaries has been observed in recent years, accompanied by a significant reduction in the volume of contracts deeds. Notary fees in Greece are specified at higher levels compared to other EU countries. The reduction in the pro rata notary fees following the implementation of the Law does not seem to affect the bulk of notarial acts, thus limiting the benefits to consumers.

- Health professions/activities exhibit many restrictions in entry and conduct, some of which are considered as necessary in view of the special nature of the sector and the need to protect the interests of the public. Since 2011 health related professions/activities have recorded a reduction in the relevant consumer price index, with household expenditure in all related service categories, except those provided by private clinics, falling. The price reduction is primarily a result of the Memorandum on pharmaceutical policy and the reduction in visits to doctors due to the decline in family income, and to a lesser extent an effect of the deregulation of medical services.

- Over recent years, building activity has recorded a dramatic decline. New building permits have reached historically low levels, while from 2007 onwards the average annual reduction in the gross added value of the construction sector was in the order of 10%. The sector's share in total gross value added amounted to 4.5% in 2011. During the period 2008-2011, over 130 thousand jobs were lost in the sector, while labour cost has been declining since 2009.

- From the examination of the main forms of restrictions in the entry and conduct of the architect and engineering professions, it appears that Greece compared to other European countries, is amongst those with the highest restrictions, particularly with

regard to the licensing procedures and the existence of fixed or minimum wages. Greece ranks in the middle of the scale regarding regulations on required educational qualifications, while there are no restrictions on advertising, corporate form and professional collaboration.

- Law 3919/2011 only applies to specific services and professions in the transport sector, such as car rental services and technical-repair related occupations, while major sub-sectors and activities, are exempted from the Law.

- The private primary and secondary education sector absorbs over time 6% of the student population and employs 5% of teachers. The sectors' participation in the CPI in 2012 amounted to 4.67‰ for private primary education fees and 3.05‰ for secondary education fees. Restrictions in educational services are limited mainly to the existence of specific educational qualifications and infrastructure requirements driven by the need to provide better services to students, and, by extension, to society. Possible full liberalization of their respective professions and all restrictions will have small or even insignificant impact on prices, employment and competition.

- The number of private tuition centres and foreign language schools appears to decline in recent years, adapting to reduced demand (fewer students). This reduction has been accompanied by a corresponding downward adjustment in prices, which for private tuition centres represent 10.73‰ of the CPI while for foreign language schools represent 8.80‰. It is clear that the large number of private tuition centres and foreign language schools, combined with the low cost of entry into the relevant markets, do not pose threats on competition. Possible full liberalization will probably not affect either prices or employment in the specific professions, the adjustment of which to changing conditions appears to be quick.

Expected Impact from the implementation of the Law

- The assessment of the competition conditions via the implementation of the “OECD Toolkit”, evidenced that there are weaknesses in the functioning of competition.

- Regarding lawyers and law firms, the precise implementation of the Law 3919/2011 is considered to contribute positively to the deregulation of the profession and thus improve its conduct, having a positive impact on the national economy. However, restrictions, like geographical and exclusive privileges of lawyers, continue to apply. The abolition of these restrictions may improve both competition and the quality of the services provided.

- Due to its public service character and the importance of its transactions either from a legal or an economic point of view, the occupation of notaries presents more

peculiarities as to the lift of its restrictions compared to other occupations. Full implementation of the Law will rationalize the pro rata fee of notaries and will decrease the cost for customers. Fees could further decrease with the lift of the mandatory presence of lawyers in land property transfers following the adoption of Law 4093/2012, thus strengthening competition.

- Given that the services of chartered accountants are mandatory by law for a large number of enterprises, improvement of competition conditions among auditors will have multiple positive effects in sectors where auditing services are an input to production. Law 3919/2011 abolishes minimum fees for auditors and allows negotiation of their fee, thus promoting competition among them. However, the predefinition of the minimum hours of an audit weakens the merit of abolishing minimum fees, as working hours are closely related to the total remuneration. Moreover, the determination of the total working hours per year reduces efficiency, since it restricts competition among auditors. Elimination of these two constraints can have a positive impact on the competition among auditors and it is possible that it will reduce the fee paid by the audited companies.

- Regarding engineers, the implementation of the Law will bring positive results with respect to the liberalisation of the profession. The application of new regulations, is expected to lead to increased competition among engineers, maintaining, however, licensing requirements. The abolition of the minimum wage may create a competitive framework for the operation of the profession, resulting in a reduction in prices and probably better services due to the increased incentive for professionals to become more efficient.

- The implementation of Law 3919/2011 is expected to lift the administrative and geographical constraints which exist in the profession of stevedores, and thus improve the occupational freedom and accommodate access to it and its practice. Moreover, full implementation of the Law is expected to abolish excessive practices and quasi monopolistic conduct, resulting in price and cost reduction, and possibly inducing an increase in the turnover of the enterprises using stevedores.

- While procedures for the implementation of the Law have not as yet been completed, thus resulting in certain gaps in our calculations of regulation indices for some of the occupations examined, the overall picture on the basis of the currently available indices is that of a significant reduction in their values. This suggests that the Law brought about considerable changes to the regulatory regime in the direction of abolishing restrictions, with the completion of the implementation process being expected to improve further the overall picture.

- Regarding the intensity of regulations before the implementation of the Law, the relevant indices point to the existence of significant barriers to competition, resulting mainly from entry restrictions and to a lesser extent from restrictions on conduct. Professions and services ranking high as to their overall regulation index -and hence as to the strictness of their regulations- were those of notaries, lawyers and law firms, engineers, engineering companies and energy inspectors, statutory auditors, certified appraisers and customs agents, several professions and services in the healthcare industry, but also some other professions, such as taxi drivers, newsvendors and stevedores.
- After the implementation of the Law, the observed decreases in the value of the overall index were for most professions to a larger extent a result of the reduction in the entry regulation index (due e.g. to the lift of restrictions such as licensing) and to a lesser degree an effect of the decline in the conduct regulation index. A notable exception is the zero change of the entry indices for legal professions, engineers, engineering companies and some health services.
- Regarding those occupations maintaining their relatively high regulation indices, the majority belongs in sectors where a certain degree of restrictions is justified by the requirements on scientific expertise and the special nature of the services offered (legal professions, engineering and health services). However, a small number of professions still retain high index levels, despite the lack of such justifications.
- The employment level, given the current economic crisis, will probably decrease further before recovering, and this will occur regardless of institutional interventions in the deregulation of the so-called “closed” professions.
- The repeal of restrictions may increase employment in specific occupations but it may not have an effect on total employment, resulting particularly over the short-run to a restructuring of employment instead of an increase in total employment.
- Full or partial repeal of the legislated overprotection of specific professions that comes at the expense of consumers, could reduce the cost of using specific services, thus attracting investments which in turn can increase total employment.
- The cutback of restrictions in market functioning as a result of the Law’s implementation seems to enhance competition, a factor considered as being important due to its impact on both productivity and price developments.
- Large enterprises as consumers of services may overcome more successfully the existing obstacles in the services markets or in specific professions. However, small-medium sized firms, which constitute the majority of firms in Greece, seem to face

serious difficulties and are more vulnerable, something which is also true for individual consumers or households.

- Since the implementation of the Law has not yet been completed and therefore no data are available for prices after the application of the Law in all occupations/activities (to the extent that these are clearly depicted as discrete categories in the composition of the Index), it is difficult to identify/quantify the impact of Law 3919/2011 on the CPI. Meanwhile, the ongoing recession in the Greek economy and the decline in the demand for specific services have already reduced prices and consequently it is not possible to separate the effect on prices due to these factors from that of the changes resulting from the implementation of the Law.

- Looking into the annual changes and the impact of the services participating in the CPI during the period 2000-2011, the changes between July 2011 (expected start of the Law's implementation) and 2012 and the monthly changes of 2011 and the first eight months of 2012, there are indications of an increasing negative impact in the cases of health and communication. Similar developments are also recorded in many of the individual service categories belonging to other groups of goods and services.

- The statutory procedure of announcing the starting a professional activity and the opportunity of beginning to exercise the activity within three months from the submission of the required documents to the relevant official bodies (which have the right to forbid conduct of the profession in the case that legal requirements are not met), can, if properly organised, speed up the inception processes and reduce the relevant cost for professionals. In addition, it may be expected to reduce bureaucracy, improve the efficiency of public services and release scarce resources from public administration.

- The expected price reduction in services as a result of the implementation of the Law is not easy to calculate because: (a) the exemption procedure has not yet been completed and therefore it is not entirely clear for which professions changes (and therefore potential changes in prices) are expected to occur (b) laws that define changes in the pricing of specific professions have not yet taken their final form, and (c) the Greek economy is still in a state of recession.

- Estimations indicate that the overall potential benefits from the repeal of restrictions on access to and the pursuit of professions as a percentage of the national income varies from 0.4% to 2.1% depending on different assumptions made on the level of price reduction.